

GLORIAM PRAECEDIT HUMILITAS

(PRZ 15,33)

KSIĘGA PAMIĄTKOWA

DLA KSIĘDZA PROFESORA ANTONIEGO TRONINY

w 70. ROCZNICĘ URODZIN

CZĘSTOCHOWA 2015, s. 693-706

KS. SŁAWOMIR J. STASIAK

(PAPIESKI WYDZIAŁ TEOLOGICZNY, WROCŁAW)

WSZYSCY POTRZEBUJĄ USPRAWIEDLIWIENIA, ABY PRZYJĄWSZY EWANGELIĘ STANOWIĆ JEDNOŚĆ W JEZUSIE CHRYSZCIE

W Listach Pawła dość często powraca zestawienie dwóch imion własnych: Żyd (*Ioudaios*) i Grek (*Hellēn*). Czasem pojawiają się jedynie te dwa imiona (Rz 1,16; 2,9-10; 3,9; 10,12; 1Kor 1,22-24), a czasami zostały uzupełnione innymi: *douloi kai eleutheroi* – „niewolnicy i wolni” (1Kor 12,13; Ga 3,28; Kol 3,11), *arsen kai thēlys* – „mężczyzna i kobieta” (Ga 3,28), *peritomē kai akrobystia* – „obrzezanie i nieobrzezanie” (Kol 3,11), *barbaros, Skythēs* – „barbarzyńca, Scyta” (Kol 3,11). Już ta różnorodność pozwala wnioskować, że określenie „Żyd i Grek” (*Ioudaios kai Hellēn*) nie jest synonimem przysłówka „wszyscy” (*pantes*), którym posłużyliśmy się w tytule niniejszego artykułu, lecz posiada szersze znaczenie i wymowę. Analizując poszczególne teksty Pawła, postaramy się wydobyć te odcienie znaczeniowe oraz wskażemy, do jakich rzeczywistości Apostoł odnosił omawiane określenia oraz towarzyszące im inne terminy.

1. WSZYSCY POTRZEBUJĄ USPRAWIEDLIWIENIA

Potrzeba usprawiedliwienia jest konsekwencją grzechu, na co Paweł zwraca uwagę w na początku zasadniczej części Listu do Rzymian: „Cóż więc? Czy mamy przewagę? Żadną miarą! Wykazaliśmy bowiem uprzednio, że tak Żydzi, jak i poganie są pod panowaniem grzechu, jak jest napisane: Nie ma sprawiedliwego, nawet ani jednego, nie ma rozumnego, nie ma, kto by szukał Boga” (Rz 3,9-11). Otwierające „coż więc” (*ti oun*) posiada charakter retoryczny i wprowadza pytanie: „Czy mamy przewagę?” (*prosechometha*;). O ile kontekst wypowiedzi jest jasny (chodzi o posiadających przewagę Żydów, Rz 3,1-8), o tyle nie do końca jest jasne o kim teraz pisze Paweł. Czy pierwsza osoba liczby mnogiej dotyczy Żydów w ogólności, czy też Apostoł ma na myśli jedynie siebie samego? Wydaje się, że *Ioudaioi* dotyczy przede wszystkim Żydów, z którym jednak Paweł się identyfikuje. O jakiej jednak pozycji swojej i swoich współplemieńców miał namyśli Apostoł, odpowiadając: „Żadną miarą (*ou pantōs*)!”? W pierwszym odczuciu wydaje się to kontrastować z tym, co zostało powiedziane w 3,1-2. Zauważmy jednak, że sens wypowiedzi na ten temat ma szczególne znaczenie. Żydzi oczywiście posiadają szczególny przywilej, im bowiem zostało powierzone słowo Boże, które ma jednak ograniczone oddziaływanie, ze względu na niewierność i postępowanie człowieka.¹ Zanim Paweł przejdzie do argumentacji wziętej z Pisma Świętego, jeszcze raz przypomina, że „tak Żydzi, jak i poganie są pod panowaniem grzechu” (*Ioudaious te kai Hellēnas pantas hyf’hamartian einai*) i w żaden sposób, ani jedni ani drudzy, nie znajdują się w uprzywilejowanej sytuacji. Rzecz dotyczy tak tych, którzy otrzymali Prawo i związane z nim słowo Boże (*Ioudaioi*), jak i tych, którzy tego przywileju nie posiadają (*Hellēnoi*). Jakkolwiek również poganie, nazwani tu Grekami, intuicyjnie zachowując Prawo, którego nie otrzymali, sami dla siebie stali się Prawem (por. Rz 2,14). Paweł, posługując się rabinicznym sposobem argumentacji, przytacza kolejne fragmenty Biblii za pomocą wspólnego kluczowego wyrażenia: *ouk estin* – „nie ma”.² Chodzi

¹ Por. H. SCHLIER, *La lettera ai Romani*, trad. R. Favero e G. Torti, Brescia 1982, s. 176-177.

² Por. C.S. KEENER, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, tłum. Z. Ko-

o wykazanie faktu powszechnej grzeszności ludzi, niezależnie od przynależności etnicznej czy religijnej: *Ioudaious te kai Hellēnas pantas hyf'hamartian einai* (Rz 3,9). Wyraźne rozróżnienie pomiędzy Żydami a Grekami – poganami w Rz 1-2 pozwala przypuszczać, że również w analizowanym fragmencie do głosu dochodzi podział, który był podyktowany pochodzeniem chrześcijan należących do wspólnoty Kościoła w Rzymie. Z kontekstu poprzedzającego i następczego dowiadujemy się, że Paweł odnosi się do poszczególnych części ciała: gardła, języka, warg, ust (ww. 3-4), nóg (ww. 15 i 17) i oczu (w. 18). W ten sposób Apostoł stwierdza, że cały człowiek jest pełen nieprawości, co zresztą pozostaje w zgodzie z nauczaniem żydowskich nauczycieli.³

2. EWANGELIA JEST MOCĄ BOŻĄ DLA POWOŁANYCH

Po raz kolejny Paweł posługuje się podwójnym imieniem „Żydzi” (*Ioudaioi*) i „Grecy” (*Hellēnoi*) w kontekście głoszenia Ewangelii (Rz 1,16), a dokładniej głoszenia Chrystusa ukrzyżowanego (1Kor 1,22-24). Logiczny porządek podpowiada, że powinniśmy najpierw przeanalizować drugi tekst: „Tak więc, gdy Żydzi żądają znaków, a Grecy szukają mądrości, my głosimy Chrystusa ukrzyżowanego, który jest zgorszeniem dla Żydów, a głupstwem dla pogan, dla tych zaś, którzy są powołani, tak spośród Żydów, jak i spośród Greków, Chrystusem, mocą Bożą i mądrością Bożą” (1Kor 1,22-24). Zanim Apostoł przejdzie do przedstawienia wartości krzyża, najpierw prezentuje poszukiwania charakterystyczne dla Żydów i Greków. Starożytni Grecy byli znani z umiłowania mądrości, co przejawiało się w uprawianiu filozofii, a *filosofia* to „umiłowanie mądrości”. Pisząc o „znakach” (*to sēmeion*) Paweł wyraźnie nawiązuje do hebrajskiego *’ōtōt*, które oznacza znaki, jakich dokonał Bóg w czasie wyjścia Izraelitów z niewoli egipskiej, a których oni nie potrafili rozpoznać jako wezwanie do wiary (Lb 14,11; J 6,30).⁴ Zarówno Grecy, jak

ściuk, pol. red. nauk. K. Bardski i W. Chrostowski, PSB, Warszawa 2000, s. 318.

³ Por. S. STASIAK, *Komentarz do Dziejów Apostolskich, Listu do Rzymian, 1-2 Listu do Koryntian i Listu do Galatów*, Komentarz teologiczno-pastoralny do Biblii Tysiąclecia. Nowy Testament 2, Poznań 2014, s. 271; por. też C.S. KEENER, *Komentarz historyczno-kulturowy*, s. 318.

⁴ Por. R. FABRIS, *Prima Lettera ai Corinzi. Nuova versione, introduzione e commento*,

i Żydzi, mogli domagać się znaków i cudów potwierdzających głoszoną naukę, jednak w tym miejscu Paweł dokonuje wyraźnego odróżnienia jednych od drugich, aby uzyskać tym wyraźniejszy efekt retoryczny.⁵ W ten sposób niezrozumienie, o którym była mowa wyżej, zostało skonkretyzowane historycznie w ukazaniu reakcji Greków i Żydów na orędzia Ewangelii.

Przeciwieństwem poszukiwań mądrości prowadzonych przez Greków i żądań Żydów jest orędzie chrześcijańskie, którego treścią jest ukrzyżowany Chrystus. Użyty tu czasownik „głosić” (*kēryssō*), podobnie jak rzeczownik „przepowiadanie” (*kērygma*), podkreśla uroczysty aspekt głoszonego orędzia. Przedmiotem przepowiadania jest Chrystus. Reakcją na takie orędzie jest uznanie faktu ukrzyżowania, wraz z jego zbawczymi konsekwencjami za „zgorzenie” (*skandalon*) przez Żydów i „głupstwo” (*mōria*) przez pogan.⁶ O tym, że ukrzyżowany Chrystus dla tych, którzy uwierzyli w Niego, jest mocą Bożą była mowa już w 1Kor 1,18. Teraz jednak Paweł szerzej opisuje tych, którzy dostępują zbawienia. Kontynuując wcześniejsze rozróżnienie na Greków i Żydów, również w 1Kor 1,24 pisze na temat chrześcijan pochodzenia pogańskiego i żydowskiego. Nawiązując zaś do wcześniejszego przeciwstawienia mądrości głupocie, tu podane zostało nowe określenie Chrystusa ukrzyżowanego: On jest „mądrością Bożą” (*Theou sofia*) dla tych, którzy „są powołani, tak spośród Żydów, jak i spośród Greków”.⁷

Zanim w Rz 1,16 („Bo ja nie wstydzę się Ewangelii, jest bowiem ona mocą Bożą ku zbawieniu dla każdego wierzącego, najpierw dla Żyda, potem dla Greka”) Apostoł przejdzie do przedstawienia wartości Ewangelii, najpierw oświadcza, że nie wstydzi się jej głoszenia. Musiał to podkreślić ze względu na niezrozumienie znaczenia krzyża, który w środowisku rzymskim wciąż był uważany przede wszystkim za narzędzie haniebnej śmierci. I właśnie oni zadawali sobie pytanie: W jaki sposób krzyż mógł kogoś zbawić, skoro ukrzyżowany Chrystus jest zgorzeniem dla Żydów, a głupstwem dla pogan (1Kor

Milano 2005, s. 46.

⁵ Por. C.S. KEENER, *Komentarz historyczno-kulturowy*, s. 347.

⁶ Por. P. ROSSANO, *Lettere ai Corinzi. Versione, introduzione, note*, Milano 1986⁵, s. 52.

⁷ Por. S. STASIAK, *Komentarz*, s. 404.

1,23)? Tymczasem: „Nauka krzyża głupstwem jest dla tych, co idą na zatrącenie, mocą Bożą zaś dla nas, którzy dostępujemy zbawienia” (1Kor 1,18). Chodzi zatem o treść głoszonej przez Apostoła Ewangelii, która jest „mocą Bożą ku zbawieniu dla każdego wierzącego, najpierw dla Żyda, potem dla Greka”. Słowa te stanowią nie tylko myśl przewodnią całego listu, lecz również są definicją Ewangelii.

Przede wszystkim Ewangelia jest „mocą Bożą ku zbawieniu” (*dynamis Theou eis sōtērian*). W niej bowiem zawarta jest zbawcza moc Boża. Apostoł pojęciu *sōtēria* nadaje znaczenie powszechnie zrozumiałe i oznacza zbawienie w sensie eschatologicznym, które okaże się definitywnie w powtórnym przyjsciu Jezusa Chrystusa (Rz 5,9; 13,11; 1Kor 3,15; 5,5; Flp 1,19). Jego przeciwieństwem jest „zagłada” (grec. *apoleia*, por. 2Kor 2,15; Flp 1,28). Owo zbawienie jest jednak już w pewnym sensie obecne, jako że stanowi istotny element dzieła Jezusa Chrystusa i aktualizuje się w Ewangelii (Rz 8,24; 11,11.14; 1Kor 1,18.21; 2Kor 2,15; 6,2). Jest również nierozłącznie powiązane z „sądem”.⁸ Zbawienie, które aktualizuje się w Ewangelii nie jest jednak dostępne dla kogokolwiek. Konieczna jest decyzja dotycząca wiary: „dla każdego wierzącego” (grec. *panti tō(i) pisteuonti*). Boża sprawiedliwość usprawiedliwia człowieka wierzącego. W ten sposób zbawcze dzieło Jezusa Chrystusa stało się historyczną realnością, a przez akt wiary staje się egzystencjalną realnością każdego człowieka.⁹ Wierzącymi zaś, jak wynika z Rz 10,14.16.17, są ci, którzy słuchają słowa Chrystusa i są mu posłuszni (Rz 2,8; 6,17; Flp 2,12; 2Tes 1,8; 3,14). W tej definicji Ewangelii chodzi jednak przede wszystkim o uniwersalizm zbawczego dzieła Jezusa Chrystusa, o czym świadczy fakt odwołania do braku podziału między wierzącymi na Żydów i Greków. Paweł wymienia na pierwszym miejscu Żydów (*Ioudaiō(i) te prōton*). Oni bowiem byli nie tylko wyznawcami Jedyne Boga, lecz również adresatami szczególnych przywilejów Bożych (Dz 13,46; Rz 3,1.2.29; 9,4-6). Przy czym nie chodzi tu o pierwszeństwo w sensie chronologicznym, lecz o pierwszeństwo substan-

⁸ Por. H. SCHLIER, *La lettera ai Romani*, s. 92.

⁹ Por. H. LANGKAMMER, *Komentarz teologiczno-pastoralny wszystkich listów św. Pawła Apostoła z okazji Roku Świętego Pawła. Tom pierwszy: Wielkie Listy św. Pawła*, Legnica 2009, s. 30.

cialne.¹⁰ Umieszczenie Żydów na pierwszym miejscu zasługuje na szczególną uwagę w listach Pawła, tym bardziej, że Apostoł, zwłaszcza w Liście do Rzymian, bardzo zdecydowanie polemizuje z fałszywym przekonaniem Żydów o rzekomo przysługującym im usprawiedliwieniu z racji przynależności do Ludu Wybranego.¹¹

Z przeanalizowanych dwóch fragmentów wynika, że Ewangelia, jako kerygmat o Jezusie Chrystusie stanowi źródło mocy Bożej (*dynamis Theou*) i mądrości Bożej (*sofia Theou*) dla wierzącego niezależnie od jego pochodzenia etnicznego i religijnego. Choć Żydzi zachowali pierwszeństwo (Rz 1,16), ze względu na obowiązywalność Bożych obietnic, to jednak o wszystkim decyduje przyjęcie orędzia Ewangelii.¹²

3. WSZYSZY WIERZĄCY W CHRYSZUSA SĄ JEDNOŚCIĄ

Konsekwencją przyjętej Ewangelii jest chrzest, który sprawia jedność wszystkich wierzących (1Kor 12,13). Zasadą tej jedności jest Jezus Chrystus (Ga 3,28), bo to On jest „wszystkim we wszystkich” (Kol 3,11). W tych tekstach jednak Paweł, aby wykazać jedność wszystkich, obok podwójnego imienia „Żyd” (*Ioudaios*), „Grek” (*Hellēn*), odwołuje się do innych porównań: „niewolnicy i wolni” (*douloi kai eleutheroi*), „mężczyzna i kobieta” (*arsen kai thēlys*), „obrzezanie, nieobrzezanie, barbarzyńca, Scyta” (*peritomē kai akrobystia, barbaros, Skythēs*).

Prezentując metaforę o ciele i jego członkach, Apostoł ukazuje doktrynę o jedności Kościoła, które realizuje się w wielości i różnorodności darów Ducha Świętego. Paweł formułuje na nowo tę zasadę w oparciu o życiowe doświadczenie: jedno ciało składa się z wielu członków, a wiele członków formuje jedno ciało (1Kor 12,12). W kolejnym wersecie podana została motywacja przedstawionej rzeczywistości: „Wszyscyśmy bowiem w jednym Duchu zo-

¹⁰ Por. E. KÄSEMANN, *Commentary on Romans*, trans. G.W. Bromiley, Grand Rapids 1980, s. 23.

¹¹ Por. A. JANKOWSKI – K. ROMANIUK – L.R. STACHOWIAK, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, Poznań-Warszawa 1975, s. 625.

¹² Por. D.S. DOCKERY, *Romans 1:16-17*, RevExp 86 (1989) 1, s. 88.

stali ochrzczeni, aby stanowić jedno Ciało: czy to Żydzi, czy Grecy, czy to niewolnicy, czy wolni. Wszyscyśmy też zostali napojeni jednym Duchem” (1Kor 12,13). Paweł wychodzi od doświadczenia wspólnego wszystkim ochrzczo- nym. To oni są właśnie licznymi członkami, które formują jedno ciało. Podjęty został również temat jednego Ducha, który stoi u podstaw wszystkich chary- zmatów, które rozdziela każdemu jak chce (1Kor 12,11). Nowością podjęte- go tu rozumowania jest fakt, że wielość i wszelka różnorodność członków są przewyżczone dzięki przyjętemu sakramentowi chrztu, którego skuteczność jest gwarantowana przez Ducha Świętego w perspektywie formowania jed- nego ciała, którym jest Chrystus. Uszczegółowienie kogo ma na myśli Paweł pisząc „wszyscyśmy” (grec. *hemeis pantes*), to dwie pary terminów: Żydzi i Grecy oraz niewolnicy i wolni, które odsyłają do Ga 3,27-29.¹³

Właśnie w Liście do Galatów Paweł posłużył się po raz kolejny rozsze- rzonym zestawem przeciwstawnych pojęć: „Nie ma już Żyda ani Greka, nie ma już niewolnika ani człowieka wolnego, nie ma już mężczyzny ani kobiety, wszyscy bowiem jesteście kimś jednym w Chrystusie Jezusie” (Ga 3,28). Zo- stały wymienione kolejno trzy pary terminów: *Ioudaioi kai Hellēnoi*, *douloi kai eleutheroi*, *arsen kai thēlys*. Kolejno wyrażają one przekroczenie granic etnicznych, religijnych, społecznych, a nawet płciowych. Zestawienie in- teresujących nas pojęć (*Ioudaioi kai Hellēnoi*) wyraża fakt, że zjednoczenie z Chrystusem znosi różnice religijne i rasowe, jakkolwiek do szczególnego odnotowania jest zestawienie pojęć „mężczyzna i kobieta” (*arsen kai thēlys*), które wskazuje na zniesienie różnic płciowych. Nie oznacza to, jakoby kobieta miała się stać mężczyzną, a mężczyzna stał się kobietą. Chodzi raczej o to, aby każda kobieta stała się wartościowym człowiekiem w Chrystusie i to samo dotyczy każdego mężczyzny.¹⁴ W całej wypowiedzi Ga 3,28 zjednoczenie z Chrystusem posiada znaczenie fundamentalne. Skoro wszyscy chrześcijanie są synami Bożymi i należą do Niego, to znaczy, że wszelkie inne podziały, wymienione już wyżej, religijne, etniczne, społeczne, a nawet płciowe mają

¹³ Por. M. ROSIK, *Pierwszy List do Koryntian. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, NKB. NT VII, Częstochowa 2009, s. 415.

¹⁴ Por. H. LANGKAMMER, *Komentarz teologiczno-pastoralny*, t. I, s. 389.

absolutnie drugorzędne znaczenie. Nowa jedność w Chrystusie posiada charakter nadrzędny.¹⁵

W Liście do Kolosan Apostoł zmienił nieco kolejność wymienianych grup, a także dodał dwie nowe: „A tu już nie ma Greka ani Żyda, obrzezania ani nieobrzezania, barbarzyńcy, Scyty, niewolnika, wolnego, lecz wszystkim we wszystkich jest Chrystus” (Kol 3,11). Po akcie nowego stworzenia, o czym pisał Paweł w Kol 3,9-10, fundamentalnym punktem odniesienia dla chrześcijanina jest „Nowy Człowiek”, doskonały obraz Boga, czyli Jezus Chrystus. To w nim każdy wierzący zyskuje swoją pełną godność, świętość, doskonałość i nadzieję chwały (Kol 1,12-14.27-28; 2,10; 3,4). Oznacza to, że nikt nie jest od nikogo lepszy w kwestii pochodzenia, wykształcenia czy statusu społecznego. Dla zobrazowania tej tezy Paweł przytacza listę społecznych przeciwieństw, zaczerpniętą z Ga 3,28. Jednak, jak wspomnieliśmy, dokonuje kilku modyfikacji. Pierwsza dotyczy odwrócenia kolejności z *Ioudaios oude Hellēn* (Ga) na *Hellēn kai Ioudaios* (Kol) oraz dodanie zwrotu *peritomē kai akrobystia*. W ten sposób Apostoł chciał wskazać na zniesienie przeciwieństw etnicznych i religijnych, co było jeszcze bardziej wyraziste przez powiązanie pierwszych ze zwrotem *Hellēn kai Ioudaios*, a drugich z *peritomē kai akrobystia*. Druga zmiana dotyczy dodania zwrotu „barbarzyńcy, Scyty” (*barbaros, Skythēs*). Grecy uważali za barbarzyńców wszystkich, którzy mówili niezrozumiałym, to znaczy nie-greckim językiem (Rz 1,14). Scyci, zamieszkujący okolice Morza Czarnego, byli uważani za ludzi szczególnie dzikich i okrutnych (por. 2Mch 4,47). W ten sposób Paweł chciał podkreślić, że w Chrystusie zostały zniesione nie tylko wszelkie różnice religijne, społeczne i kulturowe, lecz również usunięto wszelkiego rodzaju pogardę, z jaką mogliby być traktowani chrześcijanie pochodzący z różnych narodów, kultur i stanów społecznych.¹⁶ Trzecia zmiana, opuszczenie zwrotu „mężczyzny ani kobiety” (*arsen kai thēlys*), podyktowane prawdopodobnie faktem, że wcześniej Paweł przytoczył Rdz 1,26, w którym mowa jest o stworzeniu człowieka jako właśnie mężczyzny i kobiety, nie ma znaczenia dla omawianego przez nas zagadnienia.

¹⁵ Por. S. STASIAK, *Komentarz*, s. 625.

¹⁶ Por. B. ADAMCZEWSKI, *List do Filemona. List do Kolosan. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, NKB.NT XII, Częstochowa 2005, s. 314.

Dobrym, choć zwięzłym podsumowaniem zniesienia wszelkich różnic znajdujemy w Liście do Rzymian: „Nie ma już różnicy między Żydem a Grekiem. Jeden jest bowiem Pan wszystkich. On to rozdziela swe bogactwa wszystkim, którzy Go wzywają” (Rz 10,12). Podobnie, jak wcześniej Paweł podkreślił aspekt negatywny postawy ludzkiej, bo nie ma tu różnicy („wszyscy bowiem zgrzeszyli”, Rz 3,22-23), tak teraz zaznacza, że „jeden jest Pan wszystkich” (Rz 10,12). W ten sposób podejmuje na nowo (Rz 1,16) zasadniczy temat listu z powtórzeniem obu imion własnych (*Ioudaiou te kai Hellēnos*), choć ze znamienym pominięciem *proton*, aby tym bardziej podkreślić niezależność zbawienia od wcześniejszej przynależności etnicznej czy religijnej.¹⁷ Powodem, dla którego nie ma różnic narodowych i religijnych wobec zbawienia oferowanego przez Chrystusa, jest fakt, że to właśnie On jest Panem wszystkich. Jego powszechne panowanie odpowiada powszechnej władzy Boga, która została podkreślona w Rz 3,29.¹⁸ Jednak podstawowym powodem zniesienia wszelkich różnic jest nie tylko samo dzieło zbawcze, lecz również wzywanie Chrystusa: „rozdziela swe bogactwa wszystkim, którzy Go wzywają (*tous epikaloumenos auton*)”. Akcent chrystologiczny jest tu bardziej widoczny niż teologiczny. Zatem to właśnie od wzywania imienia Chrystusa, bądź nie, uzależnione zostało usprawiedliwienie, a zatem również zniesienie różnic etnicznych i religijnych pomiędzy dawnymi wyznawcami judaizmu (*Ioudaiou*) i poganami (*Hellēnoi*).

Podsumowując, Paweł w trzech listach, wobec przynależności do Chrystusa, pokreślił zniesienie wszelkich różnic: etnicznych, religijnych, społecznych, a nawet płciowych. Zestawienie poszczególnych pojęć podyktowane zostało względami dotyczącymi adresatów poszczególnych pism. Do Koryntian (1Kor 12,13) pisze o zniesieniu barier pochodzenia religijnego, narodowego i społecznego. Do Galatów (Ga 3,28) pisze o anulowaniu nawet różnic płciowych, aby podkreślić wartość w Chrystusie zarówno kobiety, jak i mężczyźni. Pisząc zaś do Kolosan (Kol 3,11) rozdziela przykład zniesienie różnic

¹⁷ Por. A. PITTA, *Lettera ai Romani. Nuova versione, introduzione e commento*, Milano 2001, s. 367.

¹⁸ Tak J.A. FITZMYER, *Lettera ai Romani. Commentario critico-teologico*, trad. E. Gatti, Casale Monferrato 1999, s. 704.

etnicznych (*Hellēn kai Ioudaios*) i religijnych (*peritomē kai akrobystia*). Nadto wskazuje na zlikwidowanie wszelkiej nienawiści między poszczególnymi narodami. Zauważamy więc swego rodzaju rozwój znaczeniowy pojęć *Hellēn* i *Ioudaios*, a raczej zawężenie pola semantycznego. O ile dotychczas oba pojęcia odnosiły się do różnic narodowych i religijnych, o tyle w Kol 3,11 przyjmują znaczenie już tylko etniczne. Wszystkie jednak pojęcia w pewnym sensie sumują się wobec stosunku do Jezusa Chrystusa (Rz 10,12). Ten ma udział w Jego zbawczym dziele, kto Go wzywa.

4. KONSEKWENCJE WYBORU ZŁA I DOBRA DOTYKAJĄ WSZYSTKICH

Na pytanie jakie są konsekwencje wyboru zła lub dobra, Paweł odpowiada w Liście do Rzymian: „Utrapienie i ucisk spadnie na duszę każdego człowieka, który dokonuje zła, najpierw Żyda, potem Greka. Chwała zaś i cześć, i pokój spadnie na każdego, kto czyni dobro, najpierw Żyda, potem Greka. U Boga bowiem nie ma względu na osobę” (Rz 2,9-10).

Tekst nawiązuje do tego, co zostało powiedziane w kontekście poprzedzającym (Rz 2,6-8). Apostoł odnosi się do tych samych zdarzeń ale w odwrotnej kolejności. Najpierw wyrok, który zapadnie wobec dopuszczających się zła (w. 9; por. w. 8). Następnie nagroda czekająca na czyniących dobro (w. 10; por. w. 7). Wreszcie stwierdzenie Bożej bezstronności w dokonywanym sądzie (w. 11; por. w. 6).

Tym, co czeka na dopuszczających się zła, jest „ucisk i utrapienie” (grec. *thlipsis kai stenochoria*, w. 9). Pierwsze pojęcie często występuje w Listach Pawła,¹⁹ ale tylko w 2Tes 1,6 oznacza to, co Bóg przygotował dla ludzi na dzień sądu. Drugie pojęcie, choć analogiczne do pierwszego, to jednak zdecydowanie rzadziej jest stosowane przez Pawła. Z 2Kor 4,8 wynika, że chodzi o rzeczywistość powtarzającą się, również w kontekście sądu Bożego. Postępujących zaś dobrze spotka „chwała, cześć i pokój (grec. *doxa... kai timē kai*

¹⁹ Zob. Rz 2,4; 5,3; 12,12; 1Kor 7,28; 2Kor 1,8; Ef 3,13; Flp 1,17; 4,14; Kol 1,24; 1Tes 1,6; 3,3.7; 2Tes 1,4.6.

eirēnē). To te same dobra eschatologiczne, które zostały wymienione w 2,7. Tu jednak został dodany jeszcze trzeci dar. Tylko w tym tekście „pokój” (grec. *eirēnē*) jest darem związanym z sądem ostatecznym.²⁰ Prawda, że Bóg nie ma względu na osobę została wyrażona w stwierdzeniu, że wyrok tak pozytywny, jak i negatywny będzie dotyczył zarówno Żyda, jak i Greka (*Ioudiou te... kai Hellēnos*), co zostało odpowiednio dwukrotnie powtórzone (ww. 9 i 10). Na pierwszym jednak miejscu w obu przypadkach został wymieniony Żyd (grec. *Ioudaio te proton*; w. 9 i 10). To wydaje się sugerować, że ze względu na bycie Ludem Wybranym i na posiadane Prawo, to właśnie ich w pierwszej kolejności spotka czy to nagroda czy kara. Ponieważ to właśnie oni otrzymali *ta logia tou Theou* (3,2) i dlatego, jako jedyni spośród ludzi wezwanych przez Boga, ponoszą większą odpowiedzialność niż poganie.²¹ Oczywiście na sądzie Bożym nie będą ich obowiązywały inne kryteria niż wszystkich pozostałych.

Zatem posłużenie się dwoma imionami „Żydzi” (*Ioudaioi*) i „Grecy” (*Hellēnoi*) miało na celu wskazanie na komplementarność adresatów wyroku Bożego wobec czynionego dobra lub zła. Wszyscy bowiem ludzie podlegają już to karze, już to nagrodzie z powodu pełnionego zła lub dobra.

PODSUMOWANIE

Nasze poszukiwania podyktowane użyciem przez Pawła imion własnych *Ioudaios* i *Hellēn* doprowadziły nas do kilku zasadniczych wniosków. Przede wszystkim wspólne użycie tych pojęć wskazuje na komplementarność wierzących w Chrystusa, niezależnie od ich pochodzenia etnicznego i religijnego (Rz 1,16; 2,9-10; 3,9; 10,12; 1Kor 1,22-24). Zauważyliśmy, że imiona te bywały poszerzane przez Apostoła o inne pojęcia, które uszczegóławiały zniesienie wszelkich granic: religijnych (*peritomē kai akrobystia*; Kol 3,11) społecznych (*douloi kai eleutheroi*; 1Kor 12,13; Ga 3,28; Kol 3,11), płciowych (*arsen kai thēlys*; Ga 3,28), a nawet wzajemnej nienawiści (*barbaros, Skythēs*; Kol 3,11).

²⁰ Por. H. SCHLIER, *La lettera ai Romani*, s. 140-141.

²¹ Por. TAMŻE, s. 140.

Ważnym wnioskiem o charakterze teologicznym jest fakt, że *Ioudaios* i *Hellēn* oraz inne wymienione wyżej pojęcia posłużyły Pawłowi do przedstawienia trzech rzeczywistości wobec, których zniesione zostały wszelkie podziały. Pierwszą jest potrzeba usprawiedliwienia, wobec którego nikt nie jest uprzywilejowany, każdy bowiem pozostaje pod władzą grzechu, który może być zniweczony przez wiarę w Jezusa Chrystusa (Rz 3,9-11). Drugą prawdą to fakt, że wszyscy – czy to Żydzi, czy Grecy – mogą uwierzyć dzięki głoszonej im Ewangelii, która jest „mocą Bożą ku zbawieniu dla każdego wierzącego” (Rz 1,16; por. 1Kor 1,22-24). Jeśli Ewangelia zostanie przyjęta, to skutkuje to całkowitą jednością wierzących w Chrystusie, co zostało wyrażone zniesieniem różnic religijnych, narodowych i społecznych (1Kor 12,13), płciowych (Ga 3,28) oraz etnicznych (Kol 3,11). Zniesienie wszelkich granic sumuje się w stosunku do Chrystusa, kto Go wzywa, ten ma udział w Jego zbawczym dziele (Rz 10,12).

Wybór każdego człowieka (Żyda i Greka) nie obywa się bez konsekwencji. „Ucisk i utrapienie” spada na każdego, kto dopuszcza się zła (Rz 2,9), a chwała, cześć i pokój, na każdego, kto czyni dobrze (Rz 2,10). Do odnotowania jest również zastosowanie przez Pawła zwrotu *Ioudaios prōton*, które wskazuje pierwszeństwo Żydów. Jednak nie chodzi o pierwszeństwo chronologiczne, lecz raczej substancjalne, zarówno w odniesieniu do przyjęcia Ewangelii (Rz 1,16), jak i kary, a także nagrody, która spotka każdego, kto – odpowiednio – dopuszcza się zła (Rz 2,9) lub dobra (Rz 2,10).

~

**WE ALL NEED A JUSTIFICATION IN ORDER TO UNIFY
WITH JESUS CHRIST AFTER HAVING ADOPTED THE GOSPEL
(summary)**

The search dictated by Paul, using their own names, *Ioudaios* and *Hellēn*, leads to several conclusions. Above all, the common use of these terms indicates the complementary believers in Christ, regardless of their ethnic and religious origin (Rom 1:16; 2:9-10; 3:9; 10:12; 1Cor 1:22-24). We note that these names were sometimes extended

by the Apostle. Other concepts made the abolition of all borders more detailed: religious (*peritomē kai akrobystia*; Col 3:11), social (*douloi kai eleutheroi*; 1Cor 12:13; Gal 3:28; Col 3:11), concerning sexuality (*arsen kai thēlys*; Gal 3:28), and even mutual hatred (*barbaros, Skythēs*; Col 3:11). An important conclusion of a theological fact is that *loudaios* and *Hellēn* and others, the aforementioned concepts, were used by Paul to present three realities to which all divisions were abolished. The first is the need for justification, to which no one is privileged. Every man remains under the power of sin, which may be offset due to faith in Jesus Christ (Rom 3:9-11). Another truth is the fact that everyone, whether Jews or Greeks, may believe thanks to the Gospel, which is “the power of God for salvation of everyone who believes” (Rom 1:16; cf. 1Cor 1:22-24). If the Gospel is adopted, it results in a total unity of believers in Christ as expressed with abolition of religious, national and social (1Cor 12:13), sexual (Gal 3:28) and ethnical differences (Col 3:11). The abolition of all borders is summed up in relation to Christ. Whosoever calls him, has a share in his saving work (Rom 10:12). The choice of every man (Jew and Greek) is not without consequences. “Oppression and trouble” meets anyone who does evil (Rom 2:9), and ‘glory, honor and peace’, everyone who does good (Rom 2:10). It should also be noted that Paul uses the expression *loudaios prōton*, which indicates the priority of the Jews. It’s not about chronological priority, but rather, substantial priority, both in regard to the adoption of the Gospel (Rom 1:16), and the penalties and rewards that will meet everyone who does evil (Rom 2:9) or good (Rom 2:10), respectively.

Słowa kluczowe: Żydzi, Grecy, poganie, chrześcijanie, Kościół, usprawiedliwienie, Ewangelia.

Keywords: Jews, Greeks, Pagans, Christians, Church, justification, Gospel.

Bibliografia:

- SCHLIER H., *La lettera ai Romani*, trad. R. Favero e G. Torti, Brescia 1982.
- DOCKERY D.S., *Romans 1:16-17*, RevExp 86 (1989) 1, s. 87-91.
- FITZMYER J.A., *Lettera ai Romani. Commentario critico-teologico*, trad. E. Gatti, Casale Monferrato 1999.

- PITTA A., *Lettera ai Romani. Nuova versione, introduzione e commento*, Milano 2001.
- FABRIS R., *Prima Lettera ai Corinzi. Nuova versione, introduzione e commento*, Milano 2005.
- ROSIK M., *Pierwszy List do Koryntian. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, NKB.NT VII, Częstochowa 2009.
- STASIAK S., *Komentarz do Dziejów Apostolskich, Listu do Rzymian, 1-2 Listu do Koryntian i Listu do Galatów*, Komentarz teologiczno-pastoralny do Biblii Tysiąclecia. Nowy Testament 2, Poznań 2014.